

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 96, Eylöl 2019, s. 121-134

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.36667>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
31.05.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.09.2019

Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÖZER

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakóltesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
hasanozer71@gmail.com

Burcu KESKİN

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD,
burcukeskin8588@gmail.com

EBUBEKİR EROĞLU'NUN SEÇME ŞİİRLERİNDE SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN DEYİMLER

Öz

Dil, içerisinde taşıdığı söz hazinesi ile gücünü ortaya koyan bir müessesedir. Dillerin söz varlığının tespiti, kelime dünyasının gösterilmesi bakımından son derece önemlidir. Bir dilin söz varlığı içerisinde deyimler, atasözleri, ikilemeler, sıfatlar, kalıp sözcükler, kelime grupları gibi büyük zenginlikler barınmaktadır. Söz varlığı içerisinde değerlendirilen deyimler, önemli dil unsurları arasında sayılabilir. Türk dili uzun yıllar kullanılagelen köklü bir dil olduğundan bünyesindeki sözcük çeşitliliği ve söz varlığı azımsanmayacak düzeydedir. Dilin bu zenginlikleri tüm kullanıcılar, bakımından bir avantaj olarak değerlendirilir. Günlük hayatta her kesimden insanın kullandığı deyimleri, şairler de şiirlerinde sıkça kullanmaktadır. Bu çalışmada Türk edebiyatında uzun yıllardır şiirleri ve düz yazılarıyla tanınan Ebubekir Eroğlu'nun 12 adet seçme şiiri üzerinden deyimler konusu incelenecektir. Eroğlu şairliği, yayıncılığı ve düşünce insanı kimliği ile Türk dili ve edebiyatı bakımından zengin içerikli yayınlara imza atmış bir isim durumundadır. Çalışmada öncelikle şairin hayatı ve edebî kişiliği hakkında kısa bir bilgi verilecek, sonrasında Eroğlu'nun seçme şiirlerinde deyimler konusu ayrıntılandırılacaktır.

Anahtar kelimeler: Ebubekir Eroğlu, Türk dili, söz varlığı, deyimler.

IDIOMS IN SELECTED POEMS OF EBUBEKİR EROĞLU IN TERMS OF LEXICON

Abstract

Language is an institution, which reveals its power with the vocabulary treasury contained in it. Determining the lexicon of a language is very important for demonstrating its vocabulary world. Within the lexicon of a language, there are great resources such as proverbs, idioms, hendiadys, adjectives, compound words, Word groups. Idioms, which are evaluated within lexicon, can be considered among important elements of language. Since Turkish Language has been used as a deep-rooted language for long years, its lexicon and vocabulary diversity are in considerable amounts. Poets in their poems often use idioms, which are used by everyone in daily life too. In this study, we examined the topic of idioms within the context of twelve selected poems of Ebubekir Eroğlu, who is renowned for his poems and prose in Turkish literature for many years. Eroğlu, with his poesy, editor and intellectual personality, has succeeded in rich-contented publications with regard to Turkish language and literature. In the study, we provided a resume concerning poet's life and personality, and then we elaborated the topic of idioms in Eroğlu's selected poems.

Keywords: Ebubekir Eroğlu, Turkish language, lexicon, idioms.

GİRİŞ

Türk dili, uzun yıllardır yaşayan köklü bir dil olduğundan sözcük sayısı ve anlam dünyası açısından zengin bir yapı arz eder. Türk dilinin bu zenginliğini ortaya koyan önemli dil unsurları da deyimler, atasözleri ve ikilemelerdir. Dil içerisinde bulunan kalıp sözlerden biri olan deyimleri birçok dilbilimci tanımlamıştır. Ö. Asım Aksoy (1988: 148) deyimleri “Bir gramer şekli veya çelici bir anlatım kılığı taşıyan ve -genel kural niteliğinde olmamak üzere- çoğunun öz anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözlerdir.” şeklinde tanıtmaktadır.

Kalıp sözlerden biri olan deyimler, yeni anlam yaratma konusunda dilin kullanıcıları için oldukça kullanışlı bir durumdur. Her kesimden dil kullanıcıları tarafından çeşitli sebeplerle kullanılan deyimler, şairler tarafından da sıkça başvurulan pratik anlatım yöntemlerindedir. Şairler zaman zaman anlatıma ahenk katmak zaman zaman da anlatmak istediğini kısa yoldan dile getirmek için deyimlerden yararlanırlar. Bu şairlerden biri de Türk edebiyatında uzun yıllardır şiirleri ve düzyazıları ile var olan Ebubekir Eroğlu'dur. Bu çalışmada Eroğlu'nun son üç şiir kitabından seçilen şiirlerde kelime dünyası açısından önem arz eden deyimler incelemeye alınacaktır. Bu konuda şiirler dikkatle incelenerek deyimlerin görev ve anlam açısından kullanımları araştırılacaktır.

Ebubekir Eroğlu ve Şiirinin Türk Edebiyatındaki Yeri

Ebubekir Eroğlu, 1950 yılında Malatya'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra avukatlık yapmış, sonrasında kamu kurumlarında çeşitli görevlerde çalışmıştır. Eroğlu, on beş yaşında yazdığı 1965 yılında Yeni Adım dergisinde yayımlanan “Olduğu Gibi” adlı şiiriyle yayın hayatına adım atmıştır. O yıllardan bu zamana pek çok şiir ve düzyazı yazmıştır. Şairin, dokuz şiir kitabı; on bir deneme – inceleme kitabı ve çeşitli çeviri yazıları bulunmaktadır. Eserleri birçok dalda ödüle layık görülmüştür.

Bunların yanı sıra başarılı bir dergicilik yönü de bulunan Eroğlu, 53 sayı çıkan Yönelişler dergisinin gizli kahramanıdır. Yönelişler dergisi üzerine yüksek lisans tez çalışması yapan Sefa Toprak (2017: 8) bu konuda şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Dönemin çeşitli sebeplerinden ve memuriyet görevinden ötürü dergide resmi olarak yönetici gözükmüyor olsa bile bugün Yönelişler denildiğinde akla gelen ilk isim Ebubekir Eroğlu'dur. Eroğlu'nun dergide yayımlanacak ürünlerin seçimi, sıralanışı gibi hemen her aşamada etkisi bulunur. Bu noktada Büyük Doğu ve Diriliş'te kazandığı tecrübesinin yanında dönemin gereklerini de göz önünde bulunduran Eroğlu, genç yeteneklere de derginin kapısını kapatmayarak onların da yetişmesine imkân sağlar.”

Yönelişler dergisinin 4. yılında kendisi ile yapılan bir söyleşide Ebubekir Eroğlu şu ifadeleri kullanmıştır: "Yönelişler'de 'taban'ı ürün olan bir yayın yapmak istedik. Bu amaçla örneğin, 'içerden tanıtma' yöntemiyle yaptığımız kitap tanıtımları oldukça yaygınlaşan bir tutumun başındadır. 1980'den sonra genç şairlerin en iyilerinin Yönelişler'den çıkması anlamsız değildir." (Durukan, 1985: 9). Bu yanıtla Yönelişler dergisinde yetişen genç şair ve yazarların Türk edebiyatına büyük katkısı olduğunu vurgulamıştır.

Eroğlu'nun eserleri ve poetikası üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Eroğlu'nu tanımak ve onun eserlerini daha iyi yorumlayabilmek adına bunlar önemli çalışmalardır. Ebubekir Eroğlu'na özel sayı olarak Sombahar, Yedi İklim, Türk Dili ve Hece dergileri tarafından dosyalar hazırlanmıştır. Ayrıca 2014 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi senatosu tarafından kendisine Fahri Doktora unvanı verilmiştir.

Eroğlu uzun yıllardır yazdığı şiirleriyle, düşünce yazılarıyla edebiyat camiasında kabul görmüş, sevilen bir şairdir. Şiirlerinde de düz yazılarındaki düşünselliği, sorgulamayı sürdüren şair, zaman zaman dilinin kapalı olması hususunda eleştirilere maruz kalmıştır. Bu durumun şiirlerinin ilk okuyuşta kendini ele vermeyen yapısından ve eserin belli bir bölümünde değil tamamına yayılan imgeselliğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Eroğlu, dilinin kapalı olduğu üzerine yapılan eleştirileri yersiz bulmakta ve şiir dilinin günlük konuşmadan ayrı özel bir kullanıma sahip olması gerektiğini savunmaktadır: “Olabilirdiğince açıktır. Ama günlük dilin, genel dilin ya da ortaklaşa kabul görmüş kelimelerin şiir ve edebiyat dünyasında yeterli olmadığı durumlarda kapalılık akla geliyor. Ne var ki, ortaklaşa kabul gören anlam seviyesi, dil ve kelimeler hep eksik kalıyor. Ben kapalılığı kabul etmiyorum; aşık Bağdat uzak değil. Niyeti olmayana da bir şey veremezsiniz.” (Eroğlu, 2006)

Şairin önemli bir yanı da mistik düşüncelere sahip olması ve gelenekle bağ kurma çabasıdır. Şair bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “Benim özel önem verdiğim şairler, bizim insanımızın yaşama süreçlerine dikkat eden şairler olmuştur. Yahya Kemal, Necip Fazıl, Sezai Karakoç gelenekten yararlanan değil, derin geleneği kucaklayan ve kültürümüzün kapsamlı dünyasına sahip olan şairlerdir. Modern olmanın, modernizmin sunduğu kavramlarla yetinme olmadığını göstererek de etkili olmuşlardır. Yapılan iş, sırf taşıma, nakletme, tanıtma, yararlanma değildir. Bunlara gerek bırakmayan bütünsellik söz konusudur.” (Eroğlu, 2006). Bütünsellik kelimesi ile şairin poetikası üzerine yorum yapılabilir. Aydoğan Kara (2018: 130) da bütünsellik kelimesini “Şairin 'bütünsellik' sözcüğünü kullanması önemlidir. Çünkü bu kelime, onun poetikasının epistemliğini de verir. Şair temelde bir 'bütünsellik' peşindedir. Geçmişin bütünlüğünden (gelenek) 'yararlanma', oradan kendine bir şeyler devşirme peşinde değildir.” şeklinde yorumlamaktadır.

Kısaca poetik duruşunu anlatmaya çalıştığımız Ebubekir Eroğlu'nun şiirleri ve düşünce yazıları Türk dili için kelime dünyası açısından da önem arz etmektedir. Eroğlu'nun geniş kelime dünyası içerisinde bir bölüm olan deyimler bu çalışmada incelenmeye çalışılacaktır. Eroğlu'nun çalışmaya konu olan son üç şiir kitabından seçilen şiirlerinde sıkça deyimlerin kullanıldığı tespit edildiğinden bu konu farklı başlıklarla ayrıntılandırılacaktır. Deyimler konusu önce görev sonrasında anlam açısından ele alınacaktır.

Ebubekir Eroğlu'nun Seçme Şiirlerinde Deyimler

Deyimler, kullanıldığı anlatıma yeni anlamlar yükleyerek söyleyiş güzelliği ve anlam doygunluğu kazandırmaktadır. "Bir dildeki deyimler de söz varlığı içinde yer alır; dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğelerdir." (Aksan, 2015: 39). Türkçe, söz hazinelerinden biri olan deyimler bakımından oldukça zengindir. Kalıp sözler olarak kullanılan deyimler genellikle ilk anlamından ziyade ikinci anlam olan mecazı kastetmektedir. Bu şekilde dilin var olan sözcük sayısı sınırlarını aşarak farklı dil mecralarına da yayılmaktadır. Dil, zenginliğini de bu noktada kolaylıkla gözler önüne serebilmektedir.

Eroğlu'nun (2015: (b)74) şiirin etkisi üzerine şu ifadeleri son derece önemlidir: "Bazı bilgilerin şiir üzerinden aktarıldığı bir gerçektir. Bunları bilgiden saymamak da kafa rahatlığı verebilir. Şiirden kazandığımız, yatkınlıktır. Şiir, yakınlık duygusunu arttırır, yatkınlık sağlayarak ve yatkınlık hâlinde bilgi verir. Düzyazıdaki veri olarak bilgiden farklıdır bu bilgi; daha çok hissederek alınmıştır." Onun şiirleri, ahenkli bir anlatımın yanı sıra belli bir düşünceyi aktarmak için vasıta. Şair, eserlerinde kendine özgü bir "üst dil" kurarak anlatmak istediklerini dile getirmektedir. Türkçeye hâkimiyeti sayesinde okurlarına çok yönlü bir söz varlığı sunmaktadır. Türk dilinin söz varlığındaki önemli iki unsur olan deyim ve ikilemeler şairin eserlerinde çokça kullanılmaktadır.

Eroğlu'nun son ürünleri olan ve edebiyat doygunluğunun en yoğun hissedildiği son üç şiir kitabından on iki adet seçme şiir çalışmaya konu edilmiştir. Söz konusu şiirlerde geçen deyimlerin kullanımı dikkat çekmektedir. Çalışmada öncelikle incelenen şiirler üzerinde hangi şiirde hangi deyimlerin geçtiği saptanmıştır. Bununla ilgili bir tablo oluşturulmuştur. Bu tablo, çalışmada göz yoruculuğuna sebep olmaması için ekler kısmında verilecektir. Çalışma boyunca yapılan diğer analizlerde bu tablo baz alınarak diğer tablo ve grafiklerin oluşumu sağlanmıştır. Aşağıdaki tabloda deyimler görevleri bakımından sınıflandırılmıştır.

İsim görevinde kullanılan deyimler	Sıfat görevinde kullanılan deyimler	Zarf görevinde kullanılan deyimler
Kol gezmek (Eşikte)	duymazdan gelme (Eşikte)	gölgede bırakmak (İçkale)
sırtını dayamak (Eşikte)	akılda kalmak (Eşikte)	aklına getirmek (Eşikte)
maruz kalmak (Eşikte)	bir araya getirmek (Derede)	ayak basmak (Eksilmeyen)

bağırıp çağırma (Eşikte)	üstün gelmek (Eşikte)	sarpa sarmak (Eşikte)
haddini bilmek (İçkale)	açıkta bırakmak (İçkale)	kıymete binmek (Eşikte)
göz önüne getirmek (Sesli Harfler – Eşikte)	geride bırakmak (Ustaların Ustası)	göz göze gelmek (Eşikte -Sesli harfler)
alıp götürmek (Eşikte)	zorda kalmak (Bentler)	silip süpürmek (Sesli harfler)
Kucak açmak (Kara Parçası)	büyüsü bozulmak (Bentler)	yol vermek (Sesli harfler)
yığılıp kalmak (Bentler)	ilham vermek (Eksilmeyen)	ayakta durmak (İçkale)
vakit öldürme (Bentler)	yoksun kalmak (Bentler)	boyun eğmek (Kara Parçası)
kafa dinlemek (Bentler)	insan içine çıkmak (Derede)	hayat vermek (Ön Niyaz)
yol bulmak (Derede)	renği atmak (Eksilmeyen)	elinden tutmak (Ön Niyaz)
baş dönmesi (Eşikte)	cana yakın (Derede - Eşikte)	kafa yormak (Derede)
fariğ olmak (İçkale)	yerle bir olmak (Eşikte)	dile gelmek (Ön Niyaz)
kaçak güreşmek (Bentler)	takılı kalmak (Derede)	göz kulak olmak (Derede)
kendinden geçmek (İçkale)	niyet tutmak (Ön Niyaz)	teminat altına almak (İçkale)
fark etmek (Derede)	hayat vermek (Derede)	ayak basmak (Eşikte)
laf uzaması (Eşikte)	can vermek (Ön Niyaz)	dil dökmek (Kara parçası)
karşı koymak (Eşikte)	yol aramak (Kara Parçası)	göz ucuyla bakmak (Bentler)
elden gelmek (Eşikte)	şekil vermek (Eşikte)	ikide bir gelmek (Eşikte)

fırsat bulmak (Derede)	ses vermek (Eşikte)	yüreği ferahlamak (Kara Parçası)
son vermek (Derede)	yere sermek (Eşikte -Bentler)	göz atmak (İçkale)
dile gelmek (Ustaların Ustası)	hak etmek (Eşikte)	son bulmak (Derede)
ağızdan çıkmak (Ön Niyaz)	dile getirmek (Eşikte)	kanına karışmak (Sesli Harfler)
hayal etmek (Eşikte)	kök salmak (Eşikte)	aklında olmak (Kara Parçası)
Emanet etmek (Sesli harfler)	yer kaplamak (Eşikte)	farkına varmak (Kara Parçası)
yol vermek (Sesli harfler)	akıldan çıkmak (Eşikte)	
gelip geçmek (Eşikte)	demir atmak (İçkale)	
ayak bağı olmak (Eşikte)	dile gelmek (Ustaların Ustası)	
	ağızdan çıkmak (Eşikte)	
	güç toplamak (Eşikte)	
	gözden uzaklaşmak (Eşikte)	
	ağır çekmek (Eşikte)	
	açıktaki bırakmak (İçkale)	

Tablo 1: Seçili Şiirlerde Geçen Deyimlerin İsim, Sıfat, Zarf Görevinde Kullanım Durumları.

Seçilen şiirlerde deyimlerin 134 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Birkaç tekrarı olanların dışında hemen hemen her deyim birer kez kullanıldığı görülmektedir. Aynı görevde birkaç kez kullanılan deyimlere tabloda tekrardan yer verilmemiştir. Kullanım frekans değeri ile tablodaki

görev sayısının uyuşmama sebebi bundandır. Şairin bu kadar az şiir içinde bu frekanslarda deyim kullanması sözcük çeşitliğinin, dil zenginliğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Türk dilinin söz varlığı açısından -özellikle deyim ve ikileme kullanım olanakları bakımından- oldukça zengin bir dil olduğu bilinmektedir. “Türkçenin bünyesindeki eş ve yakın anlamlı sözler; deyim ve atasözleri, ikilemeler ile genel anlamda kalıp ifadelerin bolluğu, anlatmak istediğimizi kolayca anlatmamızı sağlamaktadır. Türkçe, en ince ayrıntıları dahi rahatça ifade edebilen, geniş anlatım imkânlarına sahip olan zengin bir dildir. Türkçe, anlatım yollarındaki kıvraklığı ve zenginliği ile diğer diller karşısında önemli bir üstünlüğe sahiptir.” (Yaman, 2016: 87).

İncelenen şiirlerde 30 deyim isim; 36 deyim sıfat; 27 deyim de zarf görevinde kullanılmıştır. Farklı görevlerde farklı deyimler kullanılarak oluşturulmuş şiirler, şairin Türk dilinin -bilhassa deyimler üzerinden- kavram ve kelime dünyasını başarıyla değerlendirdiği düşüncesini destekler niteliktedir.

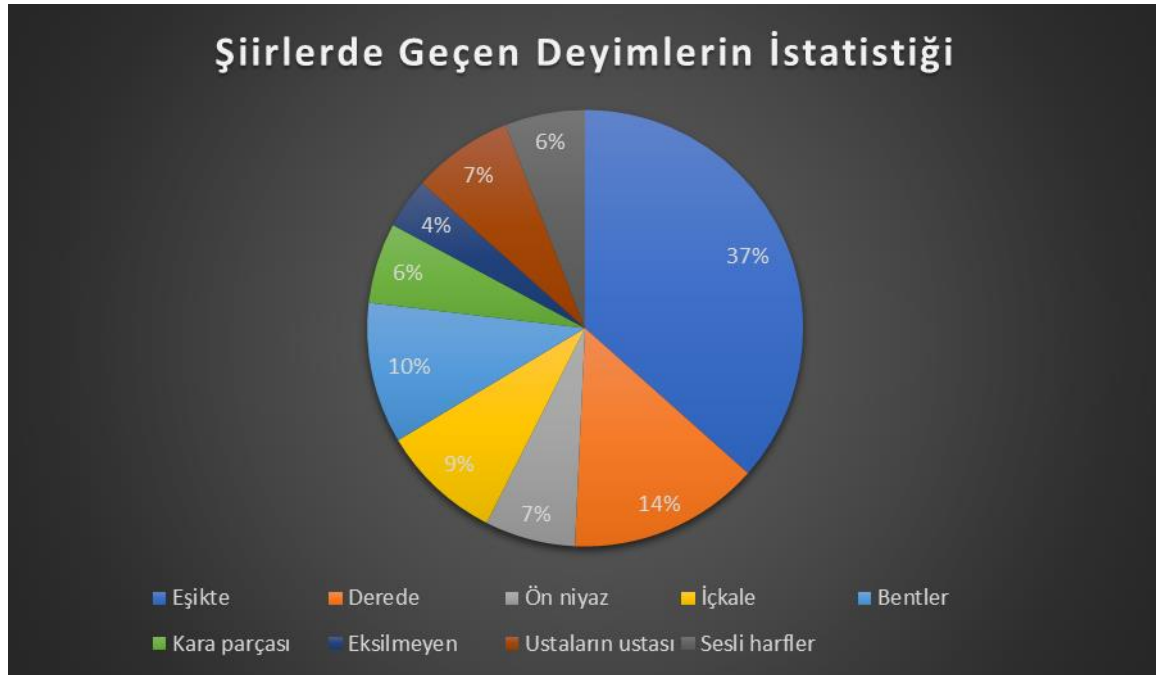
Adlaşmış Sıfat Görevindeki Deyimler	Eylem Görevindeki Deyimler
Yanıp tutuşmak (Eşikte)	Açığa çıkmak (Sesli harfler)
gelip geçmek (Derede)	göz kestirmek (Bentler)
akla gelmek (Derede)	aklına düşmek (Bentler)
hakkını vermek (Derede)	hayatına girmek (Derede)
düzene sokmak (Eşikte)	yer bulmak (İçkale)
gün görmek (Eşikte)	renk katmak (Bentler)
iz sürmek (Bentler)	karanlık basmak (Eşikte)
	göz kırpmak (Eşikte)
	akılda tutmak (Sesli harfler)
	yol göstermek (Eksilmeyen)
	yol aramak (Bentler)
	nefes almak (İçkale)
	cesaret vermek (Ön Niyaz)
	hayal kurmak (Ön Niyaz)
	hayatına girmek (Derede)
	omuz vermek (Derede)
	boca etmek (Eşikte)
	güç toplamak (Eşikte)
	razı gelmek (Eşikte)

	göze almak (Eşikte)
	yabana atmak (Eşikte)
	ayak basmak (Eşikte)
	emanet etmek (Eşikte - İçkale)
	hazır olmak (Ustaların Ustası)
	farkına varmak (Ustaların Ustası)
	sürüp gitmek (Ustaların Ustası)
	şekil vermek (Ustaların Ustası)
	ses vermek (Eşikte)

Tablo 2: Seçili Şiirlerde Geçen Deyimlerin Adlaşmış Sıfat ve Eylem Görevinde Kullanımları.

Yukarıdaki tabloda adlaşmış sıfat ve eylem görevinde kullanılan diğer deyimler gösterilmektedir. Bu deyimlerden 7 tanesi adlaşmış sıfat görevinde, 29 tanesi ise eylem görevinde kullanılmıştır.

Eroğlu'nun, adlaşmış sıfat görevinde kullandığı deyimlere çokluk eki getirerek belli bir topluluğu temsil ettiği düşünölmektedir. "İz sürenler", "gün görmüşler", "gelip geçenler", "yanıp tutuşanlar..." şeklinde dizelerde kullanılan deyimler şairin hitap ettiği kesime seslenişinin sembolü olmuştur. Eylem ve zarf görevinde kullanılanlar anlatıma dinamizm katmış, isim ve sıfat görevinde kullanılan deyimler ise anlatımı daha da zenginleştirmiştir.

Şekil 1: Şiirlerde Geçen Deyimlerin İstatistiksel Grafiği.

Ebubekir Eroğlu'nun seçme şiirlerinde geçen deyimlerin şiirlere göre istatistiği yukarıdaki grafikte gösterilmiştir. Pasta grafiğinde en büyük dilimi Eşikte şiiri almıştır. Eşikte şiirinde 49 kez deyimlere yer verilmiştir. Sonrasında Derede şiirinde 19, Bentler şiirinde 14, İçkale'de 12, Ustaların Ustası'nda 10, Ön Niyaz'da 9, Sesli Harfler'de ve Kara Parçası'nda 8, Eksilmeyen'de 5 adet deyim kullanılmıştır.

Eroğlu'nun en fazla deyim kullanılan Eşikte şiiri bir geçişi simgelemektedir. Şair, gelenekten modern yaşama, şehir hayatına geçişte göstermiş olduğu tedirginliği bu şiirinde dile getirmektedir. Ünal da (2015: 70) adı geçen şiir üzerine "Eşikte, divan şiirinin mekânı olan İstanbul'da geçer. Dilsel bir eşik olarak algılıyorum bunu." ifadeleriyle bu düşüncüyü desteklemektedir.

Eroğlu'nun şiirlerinin genel özelliği olan modern şehir hayatına eleştirel bir tavırla bakış Eşikte'de de yoğun olarak hissedilmektedir. Bu durumu daha iyi anlatmak adına da deyimlerden sıkça yararlandığı görülmektedir. Bu şiirde tespit edilen bazı deyimlere baktığımızda "kol gezmek, sırtını dayamak, başı dönmek, karşı koymak, üstün gelmek, hayal etmek, yerle bir olmak" vb. deyimlerle bir nevi eski İstanbul yaşantısı ile modern hayat arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır. Şiir boyunca süren karşılaştırmadaki farklılıkları dile getirip "maruz kalmayı deneyin" deyimini şiirini bitirmektedir. Gelenekten uzak, caydırıcılığı yüksek "Yeni İstanbul"a karşı dikkatli olunması gerektiğini ifade edip bununla ortamdan kaçarak değil, mücadele ederek baş etmeyi önermektedir.

Eroğlu, seçili şiirler içinde İçkale'de bir kez Arapça isimle kurulu deyim kullanmıştır. Vazgeçmek, çekilmek, el çekmek anlamında olan bu deyim "kendimden fariğ olmaya razıyım" dizisinde yer verilmiştir. İçkale, bir özlem şiiridir. Şiirin temasını özlem duygusu oluşturmuş ve şiir bunun üzerine inşa edilmiştir. "İçkale, yaşamın en korunaklı olduğu alanı temsil eder. 'Şehrin ruhu', geçmişe özlem duygusunun yansıması olan aidiyetin bir yapıyla sembolleştirilmesidir." (Şengül, 2019: 119). İçkale sarmalının örüldüğü, hasretinin çekildiği yer söz konusu edilen şiirin dizelerinde de yer verilen eski Osmanlı'dır. Şair, şimdiki modern hayattan feyz alamamakta ve bağ kurduğu bu tarihsel geçmişe derin özlem duymaktadır. 'Fariğ olmak' deyimini de şairin bu bağlam üzerine bilinçli olarak kullandığı düşünülmektedir.

"Sezai Karakoç, Yeni Türk şiiri kâbuslar içinde kendine yol ararken, en bunalımlı ve karanlık duyarlıkların, şiirin üst tabakalarını tuttuğu bir zamanda, eski şiirimizin dünyasına açılmış oradan imgeler devşirmiştir." (Eroğlu, 1981: 71). Eroğlu'nun bu düşüncelerle Ustaların Ustası adlı şiirini, her zaman kendisine örnek aldığı, onu kendisinin ustası hatta Türk edebiyatının önemli ustalarından biri olarak gördüğü Sezai Karakoç için yazdığı bilinmektedir. Bu konuda Yılmaz Daşcıoğlu da (2014: 82), "Ustaların Ustası" adlı şiire söz konusu edilen ustanın Sezai Karakoç olduğunu belirtir. Bu şiirinde de "farkına varmak, yuva yapmak, şekil vermek, dile gelmek, sürüp gitmek" gibi deyimlerle Karakoç'un düşünce dünyasının yolunda bir izlek sunduğu düşünülebilir.

Servet Tiken (2007: 82), Ebubekir Eroğlu'nun Şiiri adlı yüksek lisans tez çalışmasında şu ifadeleri kullanmıştır: "Eroğlu, bazı şiirlerinde, şiir dilinin imkânları ölçüsünde, deyimleri kalıplaşmış şekillerinden uzak kullanır. Örnek olarak, bir iş yapmanın kolayını bulmak, amaca ulaşmak için gereken çalışma biçimini bulmak ve uygulamakta olmak anlamında kullanılan yolunu bulmak deyimini yerine, buldu yolunu ifadesi tercih edilmiştir." Bu çalışmada da şiirlerde bu tarz kullanımlar göze çarpmaktadır. İnandırmak, kandırmak veya yararlanmak için tatlı sözler söylemek anlamına gelen dil dökmek deyimini Kara Parçası adlı şiirde "dökerken dillerini gurura ve öfkeye" şeklinde kullanılmıştır.

“Sözcüklerin alışılmış anlamları dışına çıkararak dikkatleri çekmek ve anlatım güçlüğünü kolaylaştırmak sanatın aradığı yoldur.” (Hatipoğlu, 1982: 194) Eroğlu, anlatımın başından sonuna kadar deyimleri bütün şiirlerinde kullanmış ve deyimlerin yeni anlam dünyaları yaratma gücünden faydalanmıştır.

SONUÇ

Kalıplaşmış söz öbeklerinden olan deyimlere anlatımı zenginleştirmek için çokça başvurulmaktadır. Belli bir topluma mal olmuş, o toplum tarafından kabul görmüş olan deyimler, içerisinde barındırdığı mecaz anlamlarıyla da sembol ifadeler olarak kullanılmaktadır. Şair ve yazarlar edebî anlatımlarını süslemek amacıyla metinlerinde deyimlere sıklıkla yer vermektedirler. Deyimler sayesinde anlatıma farklı kapılar açılmaktadır. Ebubekir Eroğlu da Türkçeden ve Türkçenin anlatım gücünden yararlanan bir şair olarak deyimlere şiirlerinde sıkça yer vermiştir.

Çalışmada, Ebubekir Eroğlu'nun kelime dünyası üzerinden edebî kimliğine ait çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır. Şairin Türk edebiyatında elli yılı aşan deneyimini, yapıtlarında hem nicelik hem de nitelik yönünden gözler önüne serdiği bilinmektedir. Vücuda getirdiği eserlerin yanı sıra dergicilik konusunda da Türk matbuatına büyük hizmetleri dokunan Eroğlu'nun düşünce adamı kimliği taşıdığı da görülmektedir.

Eroğlu'nun son üç şiir kitabından seçme şiirlerinde geçen deyimler belirlenmiş, anlam ve görev bakımından sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmalar grafik ve tablolarla somutlaştırılmıştır. Gerekli yerlerde şiirden alıntı dizelerle örnekler verilmiştir. Dizelerde geçen deyimlerin şiirin tamamına uygunluğu üzerine tespitlerde bulunulmuştur.

Seçilen şiirlerde deyimlerin 134 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Şiirlerde 30 deyim isim, 36 deyim sıfat, 27 deyim zarf, 7 tanesi adlaşmış sıfat, 29 tanesi ise eylem görevinde kullanılmıştır.

Şiirlerde geçen deyimlerden adlaşmış sıfat görevinde kullanılanlar belli bir topluluğa seslenme amacıyla kullanılmışken isim, sıfat görevinde kullanılanların anlatıma ahenk kazandırdığı; zarf ve eylem görevinde kullanılanların ise anlatıma dinamizm kattığı görülmüştür.

İncelenen şiirlerin içerisinde Eşikte en çok deyim kullanılan eser olarak ön plana çıkmaktadır. Şair, Eşikte'de 49 farklı deyim kullanmıştır. Derede'de 19, Bentler'de 14, İçkale'de 12, Ustaların Ustası'nda 10, Ön Niyaz'da 9, Sesli Harfler'de ve Kara Parçası'nda 8, Eksilmeyen'de 5 adet deyim kullanıldığı tespit edilmiştir. Eroğlu'nun, seçili şiirlerin temasına uygun deyimler seçerek anlatıma zenginlik katmanın yanında şiirsel mesajı güçlendirmek istediği de düşünülmektedir.

Şairin zaman zaman ise diline ahenk katmak adına bu kelime gruplarını unsurlarının yerlerini değiştirerek kullanımının söz konusu olduğu tespit edilmiştir. “Dil dökmek” deyiminin bu şekilde kullanımı şairin başka şiirlerinde de bu tarz kullanımların var olabileceğini düşündürmüştür. Şairin şiirleri üzerine yapılan bir tez çalışmasında aynı tarz kullanımın olduğu görülerek yapılan tespit desteklenmiştir. Bütün bu örneklerin şairin kendine özgü bir ahenk yaratma çabasının sonucu olduğu iddia edilebilir. Türk edebiyatının üretken isimlerinden olan Ebubekir Eroğlu'nun şiiri üzerine yapılacak yeni değerlendirmeler ortaya koymaya çalıştığımız bakış açısının sağlamlasını yaparken şairin dil unsurları üzerinden kurguladığı anlam dünyasına dair ipuçları da verecektir.

KAYNAKLAR

- Aksan, Doğan (2015), Türkçenin Sözvarlığı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksoy, Ö.Asım (1988(a)), "Atasözleri, Deyimler", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, S. 217, s.148.
- Aksoy, Ö.Asım (1988(b)), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, İnkılap Kitabevi.
- Daşcıoğlu, Yılmaz (2014), "Gelenek ve Modernizm Arasında Ebubekir Eroğlu Şiiri ve Düşün-
cesi Üzerine Dikkatler", Türk Dili, S. 749, s.81-86.
- Durukan, Hüseyin (1985), "Yönelişler Dergisi Adına Ebubekir Eroğlu İle", Milli Gazete,
25.01.1985.
- Eroğlu, Ebubekir (1981), Sezai Karakoç'un Şiiri, Bürde Yayınları, İstanbul.
- Eroğlu, Ebubekir (2006). "Ebubekir Eroğlu: Şiir İnsanı Saflığına Götürür". Kon. Murat Tokay.
Kitap Zamanı, 05 Haziran.
- Eroğlu, Ebubekir (2011), Sesli Harfler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Eroğlu, Ebubekir (2015(a)), İçkale, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Eroğlu, Ebubekir (2015(b)). "Ebubekir Eroğlu ile Söyleşi". Kon. Hayriye Ünal. Hece. S.228,
Aralık: 73-77.
- Eroğlu, Ebubekir (2016), Bentler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Hatipoğlu, Vecihe (1982), Türkçenin Sözdizimi, AÜDTCF Yayınları, Ankara.
- Kara, Aydoğan (2018), "Ebubekir Eroğlu'nun Şiirine Bir İlk Adım: 'Ön Niyaz'", Journal of
Turkish Language and Literature Volume:4, Issue:1, Winter 2018, s. 126 – 140.
- Şengül, M.Bakır (2019), Yol Elçisi' Ebubekir Eroğlu'nun Şiiri, Gece Akademi Yayınları, Anka-
ra.
- Tiken, Servet (2007), "Ebubekir Eroğlu'nun Şiiri", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensti-
tüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Toprak, Sefa (2017), "Yönelişler Dergisinin Sistematik İndeksi ve İncelenmesi", Kırklareli
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli.
- Türkçe Sözlük (2011), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Ünal, Hayriye (2015), "Ebubekir Eroğlu Şiiri Sunuş", Hece Dergisi, Sayı 228, s.68-72.
- Yaman, Ertuğrul (2016), "Türkçenin Güncel Söz Varlığı", Milli Eğitim Dergisi, S. 210, s. 87.

EK: İlgili Şiirlerde Geçen Deyimler Listesi

İÇKALE	USTALARIN USTASI	EKSİLMEYEN	EŞİKTE	SESLİ HARF- LER
Emanet etmek	Farkına varmak	Rengi atmak	kol gezmek	Göz önüne getir- me

Nefes almak	Sürüp gitmek	Yol göstermek	sırtını dayamak	Göz göze gelmek
Yer bulmak	Hazır olmak	Ayak basmak	maruz kalma	Silip süpürmek
Açıkta bırakmak	Şekil vermek 2	Ses vermek	bağırıp çağırma	Kanına karışmak
Demir atmak	Dile gelmek	İlham vermek	göz önüne getirme	Emanet etmek
Göz atmak	Silip süpürmek		alıp götürme	Açığa çıkmak
Teminat altına almak	Yuva yapmak		baş dönmesi	Akılda tutmak
Ayakta durmak	Dile gelmek		laf uzaması	Yol vermek
Kendinden geçmek	Ayakta durmak		karşı koymak	
Fariğ olmak			elden gelmek	
Haddini bilmek			duymazdan gelme	
Gölgede bırakmak			akılda kalmak	
			üstün gelmek	
			cana yakın	
			yerle bir olmak	
			şekil vermek	
			ses vermek	
			yere sermek	
			hak etmek	
			dile getirmek	
			aklına getirmek	
			ayak bağı olmak	
			sarpa sarmak	
			kıymete binmek	
			göz göze gelmek	
			ayak basmak	
			ikide bir gelmek	
			hayal etmek	
			Yer kaplamak	
			Kök salmak	

			Akıldan çıkmak	
			Ağızdan çıkmak	
			Güç toplamak	
			Gözden uzaklaşmak	
			Ağır çekmek	
			Yanıp tutuşmak	
			Gün görmek	
			Karanlık basmak	
			Düzene sokmak	
			Göz kırpmak	
			Boca etmek	
			Güç toplamak	
			Razı gelmek	
			Göze almak	
			Yabana atmak	
			Emanet etmek	
			Göz kamaştırmak	
			Karar kılmak	
			Kolaçan etmek	

ÖN NİYAZ	DEREDE	BENTLER	KARA PARÇASI
Dile gelmek	Hayatına girmek	Yere sermek	Aklında olmak
Niyet tutmak	İnsan içine çıkmak	Renk katmak	Farkına varmak
Elinden tutmak	Kafa yormak	Göz kestirmek	Boyun eğmek
Hayat vermek	Cana yakın	Yığılıp kalmak	Alıp götürmek
Cesaret vermek 2	Göz kulak olmak	İz sürmek	Kucak açmak
Ağızdan çıkması	Başından geçmek	Kaçak güreşmek	Dil dökmek
Can vermek	Aklına gelmek	Yoksun kalmak	Yol aramak
Hayal kurmak	Son bulmak	Razı gelmek	Yürek ferahlaması
	Yol bulmak	Vakit öldürmek	
	Fark etmek 2	Göz ucuyla bakmak	

	Omuz vermek	Kafa dinlemek	
	Hakkını vermek	Aklına düşmek	
	Hayat vermek	Büyüsü bozulmak	
	Bir araya getirmek	Zorda kalmak	
	Fırsat bulmak		
	Gelip geçen		
	Son vermek		
	Takılı kalmak		